

NOTÍCIA D'UN DICCIONARI MANUSCRIT CATALÀ-FRANCÈS DEL 1718

Ara fa precisament un parell d'anys, el setembre de 1986, essent jo llavors director de la Biblioteca del Centre de Lectura de Reus, vaig tenir oportunitat, gràcies a l'oferta d'uns a hores d'ara justament acreditats llibreters de vell de Tarragona, d'adquirir a un preu força raonable, i amb destinació a la institució cultural susdita, un curiós manuscrit.

Un manuscrit, val a dir, que ja d'abans havia estat objecte de la meua atenció, atès que els llibreters alludits m'havien requerit com a filòleg perquè els en fes un breu informe orientatiu.

Es tracta, doncs, d'un manuscrit relligat en pergamí, de 20 x 15 mm, amb un total de 328 fulls sense numerar, dels quals 219 corresponen a un *DICCIONARIO de las dos lenguas Espanyola y Francesa* i 92 a un *MÈTHODO per encontrar ab facilitat lo arreglament de vârios y differents vocables segons la construcció del Univers, ab los principals termes dels arts y cièncias*, més un full en blanc al començament d'aquell, un altre entre tots dos i, encara, quinze de també en blanc a l'acabament d'aquest. Tant la lletra del *Diccionario* com la del *Mèthodo* és obra del mateix anònim autor —o no menys anònim copista. Immediatament a continuació del títol complet del *Mètodo* figura la data de 1718, així com també poc més avall, en el mateix full, en el passatge preliminar on s'indica el nombre d'anys transcorreguts des de la creació del món fins al «present 1718»; i, encara, figura també el mateix any de 1718 en el capítol 17, dins l'apartat dedicat a expli-

car les parts de la Cronologia, on es torna a fer esment del temps transcorregut d'ençà de la creació del món.

No m'entretindré ara aquí a parlar del *Diccionario*, cosa que exigiria ja de per si tot un altre treball. Em limitaré només a apuntar a propòsit d'això que pot ser que ens trobem —amb una antelació de més de mig segle en relació amb l'objectiu manifestat en aquest sentit de manera explícita per Josep Broch en la nota liminar «Al Lector» del seu *Promptuario Trilingüe* (1771—¹ davant un intent primerenc —i del tot inèdit, és clar— de fornir una alternativa des de l'àmbit lingüístic català al famós *Diccionario [sic] de las lenguas española y francesa* de Francisco Sobrino, editat per primer cop el 1705 i que, a partir de la seva segona edició de 1721, havia de conèixer l'èxit de tot de successives i augmentades edicions al llarg del segle XVIII.

El propòsit d'aquesta meua comunicació és, simplement, i com ja faig constar en el títol amb què l'encapçalo, el de donar notícia d'aquest *Mètode* i enquadrar-lo dins el lloc que li pertoca en el panorama de la lexicografia catalana que tan bé i eficientment han sabut traçar darrerament els professors Colon i Soberanas.²

Una primera característica es fa evident tan bon punt prenem en consideració les dues parts que integren el nostre manuscrit: el *Diccionario* presenta les paraules i expressions entrades totes en ordre alfabètic, mentre que el *Mètode*, segons es desprèn ja de la totalitat del seu títol, es troba estructurat en diferents grups lògics o camps semàntics. És a dir, al corpus lèxic espanyol-francès se li atorga el tractament habitual d'aquesta mena d'obres, el purament instrumental, d'acord amb una convenció universalment admesa com és ara l'alfabet, i que possibilita en conseqüència la consulta ràpida de tal i tal paraula en l'altra llengua. En canvi, en el procediment emprat amb el corpus lèxic català-francès s'actua de

1. (...) y como ni todos tienen caudal para comprar Vocabulario, singularmente el que dá mas luz en este assumpto, que es el de Don Francisco Sobrino, ni aunque le tengan pueden llevarle à la faltriquera para buscar lo que ocurra, resolvi componer este Promptuario (...), *op. cit.*, pàg. 3.

2. GERMÀ COLON-AMADEU-J. SOBERANAS, *Panorama de la lexicografia catalana* (Barcelona 1985).

manera ben diferent, ja que allò que importa no és fornir solucions puntuals a un mot o a una expressió en concret, sinó més aviat oferir una visió globalitzadora de la realitat en l'altra llengua, la llengua de la qual es donen les equivalències amb inequívoca aspiració de totalitat.

Un semblant procediment, en principi, pot ser atribuïble a una voluntat didàctico-pràctica per part de l'autor. Aquest refusaria, a l'hora de disposar els seus materials, de servir-se de l'ordenació alfabètica, sempre inevitablement abstracta i genèrica, i recorreria, per contra, a la concreció expositiva que li brinda o bé el fet de vertebrar aquells al voltant de bon nombre de situacions diverses —no per més fingides menys versemblants i domèstiques—, o bé el fet d'agrupar-los segons blocs de clara afinitat semàntica, en què els diferents elements que els integren són fàcilment susceptibles de veure's associats de manera espontània.

L'exponent del primer d'aquests recursos en relació amb les llengües que ens ocupen és el *Dictionario castellano/Dictionaire françois/Dictionari català* de Pere Lacavalleria (1642), el qual, si fem excepció del *Vocabulario de seis lenguas* de fra Miquel Agustí, és a dir, del glossari d'equivalències a partir del castellà en català, llatí, portuguès, italià i francès, amb què aquest autor va proveir la traducció espanyola (1625)³ del seu famós *Llibre dels secrets de agricultura, casa rústica y pastoril* (1617),⁴ constitueix sens dubte la primera mostra d'equiparació lèxica entre les llengües catalana i francesa. Obra editada segons hem vist en plena guerra dels segadors, quan els mateixos efectes trاسبalsadors d'aquesta entre els parlants dels tres països que s'hi trobaven implicats justificarien la pertinència de la seva publicació, com també l'adopció del mètode alludit, per allò que té d'immediatament útil i fins de peremptori en la seva aplicació.

L'altre dels dos recursos adés apuntats és el que trobem emprat en l'obra de què aquí és qüestió (1718) i en el *Promptuario*

3. El *Vocabulario* ocupa dins aquesta les pàgines 479-495.

4. N'hi ha una reedició facsímil publicada a Barcelona per Editorial Altafulla el 1988 amb estudis preliminars de Lluís Argemí, Joaquim Garriga, Modest Prats-Albert Rossich i Amadeu-J. Soberanas.

Trilingüe de Josep Broch (1771). Cal remarcar, en primer lloc, que entre el diccionari de Lacavalleria i el *Méthodo* no sabem de cap altra realització lexicogràfica on apareguin de costat català i francès. En segon lloc, que entre aquest i el *Promptuario* de Broch ens en consta només l'existència el 1726 —a través de la notícia que en dóna Pere Serra i Postius a *Prodigios y finezas de los santos Angeles hechos en el Principado de Cataluña* (1726)— d'uns *Discursos en cartas a la moda, versión a cinco idiomas, catalán, francés, italiano, castellano y latino, con reflexiones políticas y morales* del lleidatà Fèlix Farràs, avui perduts,⁵ i que cal creure adscribibles més aviat al primer dels recursos expositius citats. I, encara, en tercer lloc, que després del *Promptuario* no tornem a topar amb cap altre intent d'inventari lèxic català-francès d'una o altra mena fins a la publicació de l'anomenat diccionari quintilingüe el 1839.⁶

És aleshores significatiu que els dos únics exponents conservats de lexicografia catalano-francesa del XVIII —amb independència del fet que un d'ells restés inèdit— s'estructurin al voltant del recurs tantes vegades esmentat dels camps semàntics. Tant a la Catalunya sota domini francès com a la Catalunya sota domini espanyol, la llengua del país hi havia estat per primer cop oficialment bandejada i proscria ja de bon començament de segle, a partir del 1700 en aquella, a partir del 1716 en aquesta. La compartimentació de la realitat en grups de significats afins traeix llavors alguna cosa més que un mer afany didacticista o pedagògic. S'inscriu dins de l'ampli procés tendent a facilitar la substitució d'aquesta realitat —i la llengua a través de la qual s'ha vist secularment articulada i expressada— per l'altra realitat: la vehiculada a través de la llengua dominant.

Em referma en aquesta interpretació diguem-ne sociolingüística el fet que totes dues obres es cloquin precisament amb la incorpo-

5. En dóna també notícia el bisbe Fèlix Torres Amat a les seves *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes* (Barcelona 1836), s.v.: Farraz, Dr. Félix, pàg. 228.

6. Es tracta del *Diccionario catalá-castellá-llatí-francés-italiá* aparegut a Barcelona l'any indicat, i compost per una «Societat de catalans» dels quals Colon-Soberanas han reeixit a identificar els noms, *op. cit.*, pàg. 162.

ració d'ídèntic «camp semàntic»: el dedicat tot just a establir una llista de noms propis de persona, o noms de fonts —com en diu castissament el nostre *Mètbedo*. Ignoro ara per ara quan és que esdevé pràctica habitual proveir els diccionaris bilingües catalans d'equivalències dels noms de persona en l'altra llengua.⁷ El mateix Dr. Moreu-Rey, interrogat per mi al respecte no fa gaire, va tenir l'amabilitat de comunicar-me que no li constava que hi hagués de moment cap estudi d'antroponímia referent a aquesta qüestió. En tot cas, una cosa és clara, em sembla. I és que una tal pràctica obeeix a la necessitat d'assabentar els parlants de la llengua dominada —de la llengua que es tracta de substituir— que si veritablement aspiren a accedir a la categoria de persones legals —és a dir, a deixar de ser meres entitats biològiques—, els pertoca de tenir clara consciència de quin és el seu nom en la llengua esdevinguda oficial, en la llengua del poder, en l'única, en definitiva, en què els serà llegut de viure a tota mena d'efectes administratius i jurídics. L'única que els atorgarà la condició de súbdits i, més endavant, de ciutadans de ple dret. I, en aquest sentit, bé podria ser que tant el nostre *Mètbedo* com el *Promptuario* fossin també les primeres aportacions dins la lexicografia catalana a una antroponímia concebuda des de la perspectiva que acabem d'esbossar. No debades eren, al capdavant, fruit del segle en què s'havia iniciat la persecució política de la llengua autòctona.

A banda aquesta més que remarcable coincidència entre el *Mètbedo* i el *Promptuario*, cal assenyalar que les concomitàncies entre totes dues obres no van més enllà de les pròpies entre dos repertoris lèxics estructurats pel procediment de camps semàntics repetidament alludit. En relació amb el que ens ha ocupat fins ara, s'observa la notable diferència que en el *Mètbedo* la llista de noms

7. Al famós *Vocabolari molt profitós per aprendre lo Catalan Alamany y lo Alamany Catalan* de 1502 s'indica que «lo ii. cap. parla dels sants y de lurs noms». El capítol en qüestió ocupa les pàgines 15-18 de l'edició facsímil publicada a Barcelona el 1916 per l'Institut d'Estudis Catalans a cura de Pere Barnils. En realitat es tracta de donar a conèixer els noms dels sants en totes dues llengües a fi d'identificar-los en les devocions respectives, però no pas de proposar-los en l'altra llengua com a denominadors substitutius dels prenomes genuïns.

és molt més abundant que no pas en el *Promptuario*, alhora que en aquell estan agrupats seguint l'ordre alfabètic, mentre que en aquest figuren en caòtica enumeració. En relació amb tots els altres podem consignar a grans trets, com a diferència més substancial, que l'ordenació seguida pel *Mèthodo* tendeix a ser més sistemàtica i circumstanciada.

Així, observem que el criteri expositiu és conformat «segons la construcció del Univers» —com indica explícitament el subtítol—, és a dir, que segueix a grans trets la relació feta pel llibre del *Gènesi*: creació del món, del cel, firmament i astres, de la terra i dels seus animals (peixos inclosos), dels arbres, plantes i herbes, i dels metalls, pedres i minerals, per a continuar després amb la de les aigües i acabar amb la de l'home, amb els corresponents apartats dedicats a la dimensió física d'aquest (les diverses parts del cos humà, sentits, qualitats i defectes) i a l'espiritual (ànima, virtuts i vicis, facultats intel·lectives —judici i voluntat— i passions i actes dolents derivats del desenfrenament d'aquestes). Arribats aquí, fa una incursió en l'àmbit de la domesticitat indumentària i gastronòmica (*Dels vestits i De las viandas*), per a continuar després amb la de l'habitatge (*De una casa y de ses divisions*), no sense abans haver-se referit tanmateix als principals edificis configuradors del paisatge urbà i a les divisions per raó d'edat, de rang, de classe, de parentiu i d'estat civil entre els seus habitants (*De una ciutat y de ses divisions*). Prossegueix en acabat amb els àmbits que bé podem considerar vinculats a la detenció i a la pràctica del poder (església, justícia, cort, milícia), per a endinsar-se tot seguit en aquells als quals dedica sens dubte més d'atenció, l'intitulat *De la Acadèmia de las Cièncias* (extens compendi terminològic de totes les disciplines tradicionalment enquadrades en el *trivium* i en el *quadri-vium*) i l'intitulat *Dels Arts* (centrat en el vocabulari de diversos oficis mecànics). Clouen el *Mèthodo* —a banda el capítol de noms ja degudament especificat— un apartat sota l'epígraf *Del camp y ses partidas* —potser l'únic, de fet, que esperaríem trobar en algun altre lloc del *Mèthodo*, com és ara abans o després dels referents a la ciutat o a la casa— i, encara, un altre sobre diverses menes de jocs, sumant així un total de vint capítols.

Aquesta diferència en l'estructuració dels materials aportats existent entre el *Méthodo* i el *Promptuario* —on la disposició d'aquests no sembla obeir a cap altre criteri que el d'una evocació més o menys associativa—, el fet que aquell presenti una més gran varietat, si no sempre de vocables en algun camp semàntic concret, sí almenys d'àmbits referencials diversos —com per exemple el dels remeis per a les malalties—,⁸ i, encara, les divergències observades entre les equivalències franceses adduïdes per a certs mots catalans,⁹ fan que puguem afirmar categòricament la desco-neixença per part de Josep Broch del *Méthodo* que ens ocupa. I amb ella, possiblement —i atesa també sobretot la migrada tradició lexicogràfica posterior concernent la relació entre totes dues llengües—, el caràcter de rigorosament inèdit en què degué restar el nostre manuscrit.

I semblantment a la inversa. Vull dir que no sembla que l'anònim autor del *Méthodo* se servís dels dos únics precedents coneguts —ja citats més amunt— a què hauria pogut remetre's en cerca de solucions per a la seva tasca. A favor d'aquesta hipòtesi, podem adduir en relació amb el *Vocabulario* d'El Prior (nom amb què era conegut popularment el llibre de fra Miquel Agustí) el fet, degudament apuntat pels professors Colon i Soberanas, que en «presentar-se l'obra com un llibre per a ús dels pagesos, els lletraferits devien mirar-se'l per damunt de l'espatlla»,¹⁰ i, doncs, no fou pres en consideració. Però encara també el fet que una mínima anàlisi contrastiva entre tots dos repertoris lèxics evidència força diferències; prou, en tot cas, perquè descartem la possibilitat que l'anònim autor del *Méthodo* es remetés, ni que fos a efectes de mera consulta, al Prior.¹¹ En relació amb el diccionari de Lacava-

8. En el capítol sobre *Enfermedades del hombre, sus defectos naturales y algunos remedios* del *Promptuario* de Josep Broch, l'únic remei adduït és el de la purga. En canvi, el *Méthodo* en dóna tota una tirallonga.

9. Així, mots com *botifarra*, *desmay*, *cosina segona* i *rebot* reben en el *Méthodo* la solució de *saucisson*, *pâmoison*, *petite nièce* i *crédence*, respectivament, mentre que en el *Promptuario* reben la de *boudin*, *defaillance*, *cousine issue de germaine* i *dépense*, també respectivament.

10. *Op. cit.*, pàg. 102.

11. Aquest, per exemple, dóna gran quantitat de termes especialitzats,

lleria, el seu mateix caràcter primordial de «manual pràctic de conversació» —segons la definició que en donen Colon i Soberanas—¹² l'aparta ja considerablement del procediment i de la intencionalitat del *Mètodo*, i això tant pel que fa a la seva primera part —integrada per «colloquis» entre personatges de vària mena— com pel que fa a la segona —on s'apleguen «comuns vocables» en indiscriminada enumeració, a desgrat que l'autor manifesti haver-los «posats per orde del ABC».

Si aquesta hipòtesi es veïés completament confirmada, i les investigacions futures en aquest sentit no detecten cap altra més obra lexicogràfica d'un tal gènere, potser podríem començar a concloure que ens trobem davant un text no tan sols inèdit per a la posteritat, sinó també ignorant dels que haurien pogut servir-li de precedent, si més no dintre de la tradició lingüística autòctona. Caldria llavors orientar la recerca vers la tradició lingüística espanyola —ja que dubto molt que en la francesa pogués haver-hi algun model anterior vàlid, almenys en allò referent a qualsevol possible relació lexicogràfica d'aquesta llengua amb la catalana. En tot cas, no sembla gaire agosarat en l'actual estadi d'investigació apuntar el remarcable grau d'originalitat que presenta el nostre *Mètodo*.

L'obra, altrament, traeix com a característiques intralingüístiques més notables la de pertànyer a un autor inequívocament oriental, com ho demostren l'ús sistemàtic dels plurals en *-as*, la confusió freqüent d'*a* i *e* (*sofra, vadell, rava, rejola, metja*, etc.), com també la d'*o* àtona en *u* (*current, rubí, cusí*) o fins la d'*u* àtona en *o* (*mormuració*). Una semblant confusió constant entre *b* i *v*, o la presència de formes lèxiques com *llombrigol*, descarten alhora que és pugui tractar d'un autor procedent de la zona sud del dia-

d'interès altament monogràfic, que evidentment no figuren al *Mètodo*, el qual, per contra, indica termes d'allò més corrents (*llimoner, taronja, plàtano, pèsols*, etc.) que no són recollits al Prior. També s'observen divergències quant als equivalents francesos: *oignon* és la paraula que es fa correspondre a *ceba* en el *Mètodo*, però al Prior és *ciboule*. I *blé* és la solució francesa de *blat forment* en aquell, mentre que en aquest és la de *duble* (?). Etc.

12. *Op. cit.*, pàg. 103.

lecte oriental (és a dir, de l'Alt o del Baix Camp), on és clara la distinció entre el so bilabial i el làbio-dental, i on s'utilitza preferentment la forma lèxica *melic*, segons és propi dels dialectes occidentals. En canvi, la utilització de mots com ara *jument*, *eixir*, o la de formes com ara *ciuró* per *cigró* i *arcabot* per *alcavot*, més aviat apunten a una procedència pirinenco-oriental. Tot i amb això, no crec que l'autor sigui un català d'origen rossellonès: és evident l'absència de mots típicament rossellonesos, com ara els numerals *desasset*, *desavuit*, *desanou*, o bé *llapí*, *borraller*, *llipoter*, *bolanger*, que figuren al *Mètode* en les formes de *conill*, *baster* i en les dels hispanismes *madronyo* i *panadero* (!). D'altra banda, la presència d'expressions com ara la de *vuitanta o quatre 20* i la de *vi muscat* és més clarament atribuïble a influència directa del francès que no pas a rossellonisme.

En aquest últim sentit cal remarcar que els gallicismes són mínims (en pot ser un exemple *carriot*), i encara de vegades emprats, en alguna de les comptades ocasions en què es registren, a manera d'extensions sinonímiques: *mariner* o *matelot*, *bodegoner* o *cabaretista*. El coneixement del francès és altrament precís, amb equivalències que la major part de vegades no difereixen gens de les actuals, amb només uns pocs mots catalans per als quals no hi ha consignat el corresponent terme francès (*esquirol*, *llauna*, *camindors*, *Armengol*).

El que sí que abunden, enmig d'un català altrament habitual per la seva època, són els hispanismes; gosaria afirmar que fins i tot per sobre de la mitjana dels que tenim per corrents en aquell període. Hispanismes morfològics, del tipus d'emprar terminacions en *-és* (*escassés*, *robustés*, *decrepités*), o en *-o* àtona en lloc de *-e* (*alabastro*, *sexo*) o de marca zero (*casto*, *anapesto*), i també d'altres menes (*cremadura*, *àngul*, etc.). Hispanismes sintàctics, com ara l'ús de la construcció *tenir que*, o de la preposició *a* per introduir complement directe. Hispanismes lèxics, sens dubte els més nombrosos —cosa lògica tractant-se d'un diccionari—, i presents si fa no fa per un igual en tots els àmbits semàntics (*bibora*, *buitre*, *corneja*, *garganta*, *gasnate*, *fealdat*, *cuerdo*, *asseat*, *pesadumbre*, *lisonja*, *espuelas*, *picadillo*, *umbral*, *estropajo*, *ret*, *doctor licenciado*,

pildora, marxitar, entresuelo, ochavo, puesto, llanura, despenyadero, ajedrez, etc., etc.)

Des del punt de vista sociolingüístic, i fins des d'un de concerent la interferència pròpiament dita en el procés d'introducció progressiva seguit per aquesta, és altament remarcable el fenomen que anomenaré de l'extensió sinonímica en l'altra llengua, és a dir, en la llengua interferenciadora. Consisteix a donar immediatament a continuació d'un mot el seu equivalent en la llengua dominadora (*llamp o rayo, codony o membrillo, riba o orilla, etc.*), o a la inversa, a fer acompanyar un mot en aquesta del seu equivalent en la llengua autòctona (*polilla o arna, pimpollo o brot, ola o onada, etc.*) o d'una perífrasi explicativa (*zángano o rey de l'aixam, pantorrilla o gras de la cama, picadero o lloc d'adestrar, etc.*).

Aquest fenomen va ser ja observat fa uns anys —concretament en un altre congrés de l'AILLC, el de Basilea, el 1976— per Rolf Eberenz, a propòsit tot just d'una altra obra del XVIII: el *Calaix de Sastre* del Baró de Maldà. Segons Eberenz, aquest autor «devia considerar aquestes locucions sinonímiques com a elegància estilística, és a dir, que el castellà li servia de pedrera per a enriquir el seu vocabulari català».¹³ Això explica l'abundància de doblats sinonímics, que constata també Eberenz, del tipus *bochorno o xufugó, zaguán o pati, refresch o agasajo, etc.*

Ara: en el nostre cas, tractant-se d'un diccionari de les característiques i motivacions de les ressenyades més amunt, no és pas clar que aquest recurs de l'extensió sinonímica per part del nostre autor obeeixi a una simple voluntat estilística —o no només a una voluntat d'aquest signe. Possiblement hi ha, sobretot i primordialment, una marcada voluntat explicativa, propedèutica, a fi d'afermar la coneixença del manlleu ja introduït o en via d'introducció (cas de quan el primer mot del doblat és el provinent de la llengua interferenciadora), a fi de preparar-ne la introducció tot associant-

13. ROLF EBERENZ, *El «Calaix de Sastre» del Baró de Maldà i la problemàtica de la «Decadència»*, dins *Actes del Quart Colloqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Basilea, 22-27 de març de 1976 (Montserrat 1977), pàgs. 205-221. El fragment citat correspon a la pàg. 211.

lo en proximitat contigua al mot autòcton encara en vigor (cas de quan el primer mot del doblat és el genuí). Tot això, val a dir, motivat més per una tendència esdevinguda ja instintiva entre els parlants cultes del català, que no pas per una planificació deliberada i conscient. Un fenomen il·lustratiu en grau extrem d'allò que el Dr. Rubió anomenava la «pèrdua de confiança en la llengua pròpia».¹⁴ I que nosaltres podríem reformular com de dubte per part de l'emissor d'un qualsevol missatge català en la competència descodificadora del seu previsible receptor. Això explica la conveniència de recórrer al suport prestat per l'altra llengua. Condició indispensable per tal d'assegurar-se la correcta comprensió d'un missatge —i, subsidiàriament, la capacitat fins i tot d'embellir-lo amb una informació redundant—, quan aquest és emès en una llengua que se sospita, que se sap o que es vol declaradament insuficient, no apta, en tot cas, per enfrontar tota sola els requeriments expressius a què li cal atendre.

El fenomen, com dic, sembla arrencar ja del XVIII. Però continua essent practicat a hores d'ara més que mai per les autoritats de la Catalunya sota domini espanyol i, a la saga llur, per tot d'anuncians i comunicadors en general. Només que ara el fenomen en qüestió rep el nom de *bilingüisme* o *bilingüismo* i no afecta ja tan sols grups aïllats de mots o d'expressions sinó el discurs tot sencer. Però això no és sinó la consumació d'una història que ara aquí no ve a tomb.

A manera de conclusió valorativa sobre el nostre *Mètode*, doncs, no crec que sigui exagerat afirmar que ens trobem davant una peça important de la lexicografia catalana. Pel fet d'haver restat rigorosament inèdita fins als nostres dies, per la seva relativa originalitat, per l'època de la seva redacció, pel procediment expositiu de què se serveix, per la multiplicitat d'interessos sociolingüístics que presenta, pel seu mateix vessant lexicològic. Una obra, en suma, amb què caldrà comptar tant a l'hora d'aprofundir en la

14. JORDI RUBIÓ I BALAGUER, *Sobre les causes d'una decadència*, dins Id., *La cultura catalana del Renaixement a la Decadència* (Barcelona 1964), pàgs. 131-137. La frase citada correspon a la pàg. 131.

recerca de la lexicografia catalana com a l'hora de continuar recomponent la història lingüística d'aquest país al llarg d'uns segles que cada cop es mereixen menys l'apellatiu d'obscurs.

JOSEP MURGADES